

Бабенко Л.В.

Нікопольський факультет Національного університету «Одеська юридична академія», асистент кафедри спеціально-правових дисциплін

ЛАТЕНТНІСТЬ ЯК КРИМІНОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ще із започаткуванням кримінально-правової статистики питання про латентну злочинність визнавалось проблемним. Для позначення латентної злочинності зарубіжні кримінологи використовували чимало термінів - «чорне число», «темне поле», «сіра цифра», «кавалерійські злочини» тощо. Під латентною (прихованою) злочинністю в кримінології та правоохоронній практиці розуміють сукупність злочинних діянь, що були реально вчинені, але не стали відомі органам кримінального судочинства і, відповідно, не відображаються в офіційній статистиці. В юридичній літературі латентну злочинність часто визначають як «сукупність злочинів, які залишилися невиявленими, не відомими правоохоронним органам» (Шляпочников А. С., Забрянский Г. И. Выявление латентной преступности // Сов. государство и право. - 1973 год. - №5. - С.9). Але поняття латентної злочинності не може бути сконструйовано тільки на базі ознаки «невідомості» правоохоронним органам про злочини. Необхідна і друга істотна ознака - «неврахованість» вчинених злочинів у статистичній звітності. Власне, така точка зору висловлювалася багатьма дослідниками латентної злочинності (С.Е.Мерзляков, О.Б.Сахаров, І.М.Даньшин, В.М.Попович, С.І.Курганов, О.Г.Фролова, Т.К.Щеглова). Тобто, поняття латентної злочинності включає не тільки ознаку «невідомості», а й ознаку «неврахованості» злочинів в офіційній кримінально-правовій статистиці. Всі ті фактично вчинені злочини, що не пройшли процедуру статистичного обліку і не знайшли відображення в статистичних облікових даних, потрапляють у розряд латентних. Тому найбільш повним і обґрунтованим є таке визначення: латентна злочинність - це сукупність фактично вчинених, однак не виявлених або таких, що внаслідок інших певних обставин не стали відомими правоохоронним і судовим органам злочинів, відомості про які у зв'язку з цим не знаходять відображення в офіційній кримінально-правовій статистичній звітності.

У спеціальній літературі робляться спроби розрахунків кількісних показників латентності різних видів злочинів. Заслугує особливої уваги шкала, автором якої є Акутаєв А. (Акутаєв А. Проблемы латентной преступности: Автореф. дис. канд. юрид. наук. - Харьков, 1984). Виходячи з цього, першу групу складають злочини, латентність яких мінімальна і не перевищує 30%. Це - умисні вбивства та тяжкі тілесні ушкодження. Більшість з них потрапляють в офіційну статистику. У другу групу (за рівнем латентності 30 - 50%) можна включити грабежі і злісне хуліганство. У третю групу включені злочини з рівнем латентності 50 - 70%. Це - крадіжка чужої власності, а також посадові злочини - зловживання владою, халатність. І, нарешті, до четвертої групи (латентність понад 70%) віднесено хабарництво, дрібні крадіжки на підприємстві, підпали, звалтування.

Процеси латентизації злочинності - феномен не лише будь-якої окремої країни світу, але й загальносвітового рівня. При цьому масштаби латентної злочинності в цілому і масштаби певних її видів точно невідомі. За деякими міжнародними оцінками, латентні злочини становлять 60% і вище від фактично вчинених. До того ж, явище латентності є настільки

багатоаспектним, що дає підстави вченим навіть стверджувати, що латентність може виступати однією з причин злочинності в цілому. Злочинність взагалі тяжіє до латентності. Тому у широкому сенсі латентною є практично вся злочинність, а не тільки та частина, що прихована від правоохоронних органів й не потрапляє до статистики (Батиргареева В. С. Кримінологічний аналіз латентної рецидивної злочинності. - В кн.: Актуальные проблемы криминологии и криминальной психологии. Сборн. науч. статей. - Одесса «Феникс». - 2007. - стр. 106). Як частина загальної злочинності, латентна злочинність містить у собі всі її ознаки, обумовлені тими самими соціальними чинниками та завдає матеріальну і моральну шкоду суспільству.

Наявність латентної злочинності здатна викликати серйозні негативні наслідки. Вона створює в певному середовищі: психологічну обстановку безкарності за суспільно небезпечні діяння, штовхає злочинців на вчинення нових злочинів, сприяє формуванню стійких злочинних груп, сприяє залученню неповнолітніх у злочинну діяльність, підриває принцип невідворотності покарання, порушує законність у регіонах країни, породжує у людей недовіру до працівників правоохоронної системи, тягне за собою низьку оцінку ефективності їх діяльності.

З усього переліченого випливає висновок про те, що підвищення латентної злочинності є актуальною проблемою в країні. Держава, що неспроможна реагувати на «невидиму» злочинність, стає беззахисною перед нею. А тому слід вживати всілякі заходи щодо зниження цього явища. Перш за все, це реальне попередження вчинюваних у країні злочинів. Також це діяльність по виявленню вже вчинених посягань, невідомих правоохоронним органам, у результаті такої роботи фактичні злочини із розряду прихованих потрапляють в офіційний статистичний облік. Для здійснення такої діяльності застосовуються різні заходи і способи (здійснюються у сфері виховання громадян з метою підвищення їх правосвідомості; у соціальній сфері: наприклад, заходи, спрямовані на збільшення довіри населення до правоохоронних органів, статутна діяльність громадських організацій; у правоохоронній сфері: мається на увазі їх активність, спрямована на зниження латентності злочинів та ін.).

Заходи і способи зниження латентної злочинності: вдосконалення статистичного обліку злочинів; підвищення вимог до додержання порядку ведення кримінально-правової статистики; підвищення рівня професіоналізації працівників правоохоронних органів; широке проведення правової пропаганди серед населення з метою підвищення його правової культури і правосвідомості; вдосконалення законодавчих та інших норм, що регламентують діяльність правоохоронних органів; забезпечення гарантій захисту свідків і потерпілих; усунення необ'єктивності, неповноти статистичних показників про фактичну злочинність, формального ставлення працівників статистичного обліку до дорученої роботи, виключення випадків зловживань з їх боку; своєчасна розгорнута публікація даних про злочинність у країні, призначена для практичних працівників і науковців. Позитивні результати діяльності по зниженню латентної злочинності, безумовно, багато в чому залежать від неухильного додержання перелічених заходів, їх економічного, фінансового і кадрового забезпечення (Оболенцев В.Ф. Актуальні проблеми латентної злочинності.- Автореферат.- Харків - 2001).